

larment tenen la vocal accentuada oberta, o bé l'obriement de la vocal seria degut a una reacció exagerada a *nirvi*, o amb més probabilitat, contra el vulgarisme i rústic *nyirvi*.

En l'aspecte semàntic, notem l'accepció 'vit de bou, verga': «Item carrega de *nirvis* o de cervo, pach 11 solidos jaccens ---» (1252, Leuda de Tort., RLR iv, 256); «e mentre Sampsó bé dormia, / ab set *nervis* ela lo lia» (*Bibl. rimada*, 4367); sentit ja existent en llatí que apareix també en occità, francès i castellà. El significat de 'força vital d'una cosa o d'un fet', pres del llatí, figura en un doc. de 1465: «si les gents de França, Borgunya, Castella --- sentissen [que] nós haguésem lo *nirvi* de la guerra que és lo diner, tothom non vendria apres e prest se diffiniria ab Déu aquesta qüestió e seríeu fora de treballs» (*DAG.*); avui hom diu *tenir nervi* 'tenir caràcter ferm' o *ser home de nervi* id. (*DFa.*); per a d'altres accepcions secundàries, vegeu *AlcM*, *DFa*.

DERIV.: *Nerviet* (*nir-*), dimin., en Lacav. (1696),⁸ 20 *Nerviar*, ant. [1507, Busa-Nebr.],⁹ *Nervat* [1492, Cauliach], *nerviat* id. [Lab. 1888]. *Nerviós* (variant *nirviós*) ['ple de nervis, de tendons': en text del S. xv (*AlcM*); 1696 Lacav.: «*Nirviós* o *nerviós*, lo que és ple de *nirvis* ---»; 'nerviüt, vigorós' en Busa-Nebr. 25 (1507): «*niruiosa*, cosa fort per ells [*nervis*] ---»; Lacav. «*Nirviós*, robust, lo que és eficaç: *Nervosus* ---»; 'fàcilment excitable' (en autors moderns)]; el llatí *nervós* en Busa-Nebr. (escrit *nirviós*). *Ennirviat* 'recobert de nervis' [*Tirant*]. *Nerviosament* 30 [en el sentit llatí de 'robustament', 'eficaçment' en Lacav., en el 'd'una manera nerviosa' en autors de la Renaixença]. *Nerviositat* [en autors moderns; en Lacavalleria en els sentits llatins de 'robustesa', 'eficàcia'], pres del llatí *nervositas*, -tatis. +*Nerviosisme*. 35

Nervadura, terme arquít., adaptació de l'it. *nervatura*. *Nervació* [Lab. 1888]. Són cultismes del llatí *nerval*, *nerví* [Lab. 1888]. *Enervar*, del llatí *enervare* id.; *enervació*, *enervament*, *enervant*. Vénen del grec νεῦρον 'nervi': *neural*, *neuritis*, *neuroma*, *neurona*, 40 *neurosi*, *neuròtic*. *Aponeurosi*, *aponeurosiitis*, *aponeuròtic*.

CFR.: *Neuràlgia* [Lab. 1888], compost de ἄλγος 'dolor'; *neuràlgic*. *Neurastènia* (escrit *neuros-* en Lab. 1888), amb ἀσθένεια 'debilitat'. *Neuròleg*, *neurologia* 45 [Lab. 1888] i *neuròlogic*. *Neurosqüelet*. *Neuropàtic*. *Neuròpter*.

¹ Citat per *DBal.*, s. v. *cavall*, del ms. 215 Esp., de *Bibl. Nat. París.* — ² Busa-Nebr. (1507) inclou només *nirvi*, i aquesta és la forma que trobem en el *TbPu.* (1575) d'OPou (pp. 265, 266, 267 etc.); *DTo.* porta *nirvi* i *nervi*, però aquesta com a forma secundària; idèntic tractament en Lacav. (1696), que dóna tots els exemples a base de *nirvi*; Belv. (1805) considera *nervi* antiquat, i Lab. 1839 simplement remet de *nervi* a *nirvi*. — ³ *Nèrvi* es pot donar en el parlar de certs individus o en certs nivells, però de cap manera és general en els dialectes oriental i occidental com ho dóna a entendre la transcripció d'*AlcM*; JCoromines va apuntar un sol exemple de *nèrvi* a 60

un individu de la zona de Vic-Ripoll (1935). — ⁴ F. Ferrer-J. Giner, *Dic. rima* (València 1955) inclouen *nervi* amb mots que tenen è oberta. — ⁵ La forma plural *nervia* es troba en autors vulgars com Petroni i Varró, i és freqüent en les glosses: *CGL* II, 133.44 (l'antic i vulgar pseudo-Filòxen); III, 312.14, 351.16, 560.38, 589.39, 593.14, 614.64, 627.3; veg. a més Heraeus, *Die Sprache des Petronius*, 43. — ⁶ Per a la diferència del tractament de la è en cast. *nervio* < NÈRVIU enfront de *tibio* < TÈPIDU, veg. l'explicació donada en *DECH* IV, 223a47ss.; respecte la variant cast. *niervo*, antiga i avui vulgar molt estesa, JCoromines rebutjant l'opinió de Zauner i M.-L., que volen remuntar-la a NERVUS, hi veu una metàtesi de *nervio*; pel que fa a l'evolució en portuguès, que té avui *nervo*, crida l'atenció sobre la forma antiga *nervho* que apareix dues vegades en els *Padres de Mérida*, c. 1400 (*RL* xxvii, 53). En el cas del fr. *nerf* la base NERVUS sembla clara, però no es pot dir que NERVUS > *nerf* hi sigui impossible: comp. SERVIO > (je) *serf*; it. *nervo* pot venir de NERVUS (més aviat que del plural *nervi*). — ⁷ Està ben documentat en castellà des dels autors del Renaixement. — ⁸ *AlcM* registra el dimin. *nerviöl* (amb variants *nervirol*, *nir-*) d'alguns pobles del Pallars i Ribagorça. — ⁹ En aquest text llegim: «*niruiar*, ligar ab *nirvis*: *neruo*, *neruas*», que és una traducció de l'original castellà «*nerviar*, trabar con *nervios* ---»; en el *DECH* IV, 223a36ss., s'indica que allò de «trabar» (però en el text de Nebrija allí citat apareix per error d'impremta «tratar»): «parece ser una mala interpretació de *Palc.* seguida por *Aut[oridades]* y Acad.»; se tratará del sentido latino y castellano de *nervio* 'vergajo', de donde *nerviar* 'azotar'; però ara a la llum del passatge que hem citat amunt de la *Bibl. rimada*, on Dalila lliga Samsó amb set nervis, *nerviar* al capdavant podia ser 'lligar amb nervis'.

Nesciència, *nescient*, V. *ciència*

NESPLA o NESPRA, fruit de l'arbre dit *nespler* o *nesprer*, del ll. vg. NESPILA i *NESPIRA respectivament, en llatí clàssic MESPILUM id. □ 1.ª doc.: *nespla* en doc. valencià de 1268 (Ribelles, *Bibliogr.* I, 353),¹ i *nespler* en doc. de 1213 (Miret, *TemplH*, p. 163).

Nespla és comú en texts de totes classes des d'un principi: a més del citat doc. de 1268, en Arnau de Vilanova (*Obres*, *NCl.* II, 150), en Eiximenis (*Regim. de cosa públ.*, *NCl.*, 25.15), i en d'altres fonts valencianes com *Procés de les Olives* (fi S. xv), v. 1099, i a més en 1371 JMarc (429, 1638), 1398 Ll. d'Aversó (231), 1492 Cauliach, 1507 Busa-Nebr., 1575 OPou, *TbPu.* (p. 62), 1653 *DTo.*, 1696 Lacav., 1803 Belv., Lab. 1839, i en els diccionaris valencians de Sanelo (p. 169), 1839 Lamarca, i 1851 Escrig. Actualment és usual a les Balears (*BDLC* XII, 295; *AlcM*) i en alguns punts del Nord i de la zona central del País Valencià (veg. n. 4). Pel que fa a la variant *nespra*, no la trobem en texts medievals però segurament era antiga; ²